

Nr 154.

Av herr **Wistrand m. fl.**, om ökat anslag till kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisning m. m.

De stödåtgärder, som hittills vidtagits i vårt land till befrämjande av yrkesutbildningen, ha kunnat motiveras ur flera synpunkter. Den hastiga utvecklingen inom industri och övriga näringar framtvingade tidigt dylika åtgärder och den hotande överbefolkningen på de teoretiska studiebanorna stimulerade ytterligare statsmakternas intresse för den praktiskt inriktade undervisningen. Närmare till hands ligga emellertid de erfarenheter, som under den nyss genomgångna lågkonjunkturperioden gjorts beträffande yrkesundervisningens stora samhällliga betydelse. Den omfattande arbetslösheten bland ungdomen och även bland äldre, icke yrkesutbildade framtvingade forcerade åtgärder för att åstadkomma ökad undervisningsverksamhet på ifrågavarande område. En mängd yrkeskurser anordnades på olika orter bland annat genom Arbetslöshetskommissionens försorg, då lämpliga skolformer i tillräcklig utsträckning icke förut voro tillfinnandes. Ehuru dessa merendels kortvariga kurser otvivelaktigt hade sin stora betydelse däruti, att de bidrogo till att skapa nyttig sysselsättning för de ungdomar, som icke kunde beredas arbete inom näringarna, kunde de dock icke medföra samma varaktiga nytta för framtiden som en grundlig yrkesutbildning. Helt säkert skulle utbytet av de för denna kursverksamhet anslagna medlen ur yrkesutbildningssynpunkt blivit ett helt annat, om de kunnat komma en i förväg uppbyggd, mera planmässigt ordnad utbildning till godo. De gjorda erfarenheterna giva i varje fall vid handen, att samhället i tid bör tillse, att ungdomen erhåller en tillräcklig yrkesutbildning för att vara så vitt möjligt rustad att kunna finna sysselsättning även under dåliga tider. Erfarenheten visar också, att arbetslösheten bland de yngre under sådana tider icke behöver få den fruktansvärda omfattning som under den senaste lågkonjunkturen, därest skolformer finnas, som lämpligen kunna absorbera dem, som utestängas från förvärvsarbete.

Även nu, då arbetstillgången inom alla näringar är mycket god, tillgripa vi yrkesutbildningen såsom det effektivaste medlet att skapa utkomstmöjligheter för den ungdom, som icke kunnat inordnas i förvärvslivet. Nu gäller det att söka överföra den arbetslösa ungdomen från vissa av varaktig arbetslöshet drabbade delar av vårt land till annan miljö. För den skull har ju riksdagen berett möjlighet att inrätta särskilda verkstadsskolor för arbetslös ungdom från vissa distrikt. Den yrkesutbildning, som i dessa skolor meddelas, är avsedd att möjliggöra en övergång till yrken, som icke äro mera allmänt företrädda inom elevernas hemort och som erbjuda större förvärvsmöjlighet än de yrken, som de eljest skulle få ägna sig åt. Att statsmak-

terna även i detta fall tillerkänna yrkesutbildningen en mycket stor betydelse framgår bland annat av storleken av de belopp, som redan ställts till dessa skolors förfogande och de som i årets statsverksproposition äskas för kommande budgetår. Under åttonde huvudtiteln, punkt 185, begäres sålunda till understöd åt verkstadsskolor för viss arbetslös ungdom ett förslagsanslag av 700,000 kronor.

I jämförelse härmed synes det belopp å 1,800,000 kronor, som under samma punkt begäres till understöd åt kommunala anstalter för yrkesundervisning, icke vara av den storhetsordning, att den i och för sig skulle motivera vidmakthållandet av särskilda, restriktiva åtgärder i anslagshänseende beträffande yrkesutbildningen i ändamål att kunna hålla anslaget nere vid sagda belopp. Understödet till de kommunala yrkesskolorna utgår för närvarande efter grunder, som under trycket av de dåvarande statsfinansiella förhållandena antogos av 1933 års riksdag och vilka inneburo en väsentlig sänkning av statens bidrag till dessa skolor. Av statsverkspropositionen framgår att skolöverstyrelsen nu föreslagit en återgång till de anslagsgrunder, som voro gällande till och med budgetåret 1932/1933.

Statsunderstödet utgår för närvarande *dels* till avlöning åt rektor och övriga lärare med vissa belopp per undervisningstimme, olika för olika stadier, dock högst med två tredjedelar av avlöningen, *dels* till ersättning åt vissa föreläsare med högst vissa belopp per föreläsningstimme, dock högst med hälften av arvodes- och traktamentskostnaderna, *dels* även till undervisningsmateriel med en tredjedel eller i undantagsfall intill hälften av kostnaderna. Överstyrelsens förslag, som är utförligt motiverat och i stort sett anført i statsverkspropositionen (sid. 432—433), innebär följande:

Understöd till avlöning åt rektor och övriga lärare må icke överskrida två tredjedelar av sammanlagda avlöningsbeloppet och utgå med högst 2 kronor 80 öre för undervisningstimme i hantverk, industri och handel och med högst 1 krona 80 öre för undervisningstimme i husligt arbete. Beträffande understöd till ersättning åt föreläsare har ingen ökning av utgående understödsbelopp föreslagits. Understöd till undervisningsmateriel må utgå med hälften eller i undantagsfall intill två tredjedelar av kostnaderna.

Principiellt sett innebär förslaget även en avvikelse från nu gällande understödsgrunder däruti, att det understöd, som skulle utgå för varje undervisningstimme, icke göres beroende av, huruvida undervisningen försiggår å lärlingsskol- eller yrkesskolstadiet, vilken avvikelse i och för sig dock icke skulle medföra någon ökad utgift för statsverket med de understödsbelopp, som föreslagits. Även i fråga om rätten att anordna vissa föreläsningar har föreslagits att undervisningen på nämnda båda stadier skulle likställas.

Departementschefen angiver de av de föreslagna ändringarna i understödsgrunderna betingade merkostnaderna till 300,000 kronor samt anför, att även om vissa skäl synas tala för skolöverstyrelsens förslag, så kunde han nu icke biträda detsamma.

Med tanke på den stora vikt och betydelse, som enligt vad ovan blivit påvisat, ur olika synpunkter måste tillmätas yrkesundervisningen, synes det

vara en fullt motiverad åtgärd att nu höja statsunderstödet till de kommunala yrkesskolorna, så att det blir jämförligt med det, som utgick före år 1933. Det nu rådande ekonomiska läget gör detta möjligt och den nuvarande livliga industriella verksamheten har medfört ännu större behov av ökad och grundligare yrkesutbildning för ungdomen, än vad tidigare någonsin gjort sig gällande. Bristen på yrkeskunniga arbetare är i själva verket inom vissa industrier mycket stor för närvarande och i ett icke oväsentligt antal fall har utländsk arbetskraft måst införskivas. På senaste tiden ha även från vissa håll framställts krav på ett fördjupande av yrkesundervisningen och en bättre utformning av densamma efter yrkeslivets behov. En dylik anpassning måste innebära, att verkstadsskolor och därmed jämförliga skolformer i allt större omfattning måste inrättas och att tyngdpunkten hos vårt yrkesutbildningsväsende alltmer förskjutes emot de effektivare former av skolor, som dessa representera i jämförelse med aftonskolorna. Vill man, att alla eventuella åtgärder för att söka tillmötesgå dessa krav skola bli av verkligt värde, är den första förutsättningen, att de olika *kommunerna kunna stimuleras* att inrätta dylika skolor i stället för de mindre effektiva aftonskolorna, som huvudsakligen äro hänvisade till att meddela kunskap i yrkest teori och vad därmed sammanhänger och endast i mindre grad kunna meddela kunskap i yrkesarbete. Statens enda medel att verksamt kunna bidra till denna utveckling är att *giva ett sådant understöd, att även i ekonomiskt avseende mindre bärkraftiga kommuner finna det möjligt att inrätta de erforderliga skolorna*. Lärarlönerna ligga redan nu i allmänhet på en sådan nivå, att det utgående bidraget från staten helt bestämmes av det fastställda understödet för varje undervisningstimme. Endast i ett mindre antal fall kan bestämmelsen om att understödet får uppgå till två tredjedelar av sammanlagda avlöningsbeloppet utnyttjas av skolorna. En ökning av understödsbeloppet per undervisningstimme skulle därför utan tvivel kraftigt bidra till att öka kommunernas intresse för och öka möjligheterna att ordna en intensivare yrkesutbildning.

Om möjlighet av ännu större betydelse i detta avseende torde det vara, att understödet till anskaffning av undervisningsmateriel blir ökat. Som nyss framhållits är det framför allt verkstadsskolor, som erfordras i större antal än vari de nu förekomma. De dryga kostnaderna för nyanskaffning av den nödvändiga maskin- och verktygsutrustningen hava dock i allmänhet verkat avskräckande på de flesta kommunerna, som därför nödgats avstå från denna skolform, ehuru väl behovet legat i öppen dag. Staten tillgodoser i stor utsträckning behovet av den allmänna undervisningen inom riket och även de rena lärdoms skolorna äro väl tillgodosedda. Det synes även ur dessa synpunkter vara berättigat, att då fråga är om yrkesundervisning, ett så kraftigt stöd erbjudes av staten, att icke den bästa formen av denna undervisning förbehålles endast ett fåtal större kommuner. En återgång till de före år 1933 gällande grunderna beträffande statsunderstöd till undervisningsmateriel för de kommunala anstalterna för yrkesundervisning synes sålunda ur alla synpunkter väl motiverad och nödvändig, därest yrkesutbild-

ningen skall kunna ledas in på de banor, som allmänt anses vara de, som föra till målet. Skolöverstyrelsens förslag synes sålunda böra förordas. Enligt ämbetsverkets beräkning skulle av det erforderliga anslaget å 2,100,000 kronor ett belopp av förslagsvis 180,000 kronor avse understöd till undervisningsmateriel, medan till understöd för avlöning av lärare skulle utgå förslagsvis 1,920,000 kronor.

Jämte de kommunala yrkesskolorna finnas även åtskilliga enskilda anstalter för yrkesutbildning, vilka även äro en värdefull tillgång för vårt land och även därför sedan länge åtnjuta statsunderstöd, ehuru till lägre belopp än de kommunala anstalterna. De knappa anslagen ha uppenbarligen hindrat dessa enskilda skolors utveckling och den nedskärning av utgående anslag, som även i detta fall ägt rum genom beslut av 1932—1933 års riksdagar, torde ha framtingat en motsvarande inskränkning i skolornas verksamhet i de fall, då icke compensation kunnat erhållas genom ökade elevavgifter eller sänkta lärarlöner.

Samma skäl, som ovan anförts för att nu återföra utgående understöd till tidigare anvisade belopp, kunna även göras gällande i fråga om anslag till understöd till den grupp av våra yrkesutbildningsanstalter, som utgöres av de enskilda skolorna inom området. En motsvarande ökning av reservationsanslaget till dessa skolor skulle medföra en ökning från nu begärda 450,000 kronor till 600,000 kronor, varav till avlöning av lärare 540,000 kronor och till undervisningsmateriel 60,000 kronor.

För utbildande av lärare vid yrkesundervisningen (punkt 193) begäres ett reservationsanslag av 10,000 kronor, d. v. s. samma belopp som för innevarande budgetår anvisats. Skolöverstyrelsen har hemställt, att ifrågavarande anslag måtte upptagas med ett till 30,000 kronor ökat belopp. Departementschefen framhåller, att i avbidan på resultatet av den utredning, som pågår angående frågan om utbildningen av lärare för yrkesundervisningen, ett oförändrat anslag bör anvisas för nästkommande budgetår.

Då den berörda utredningen icke torde kunna på något sätt föregripas genom en ökning av ifrågavarande anslag, synes något principiellt hinder icke möta för en sådan ökning. Att densamma är av behovet påkallad, torde icke kunna bestridas. Det måste ligga i statens intresse att tillse, att de anslag, som beviljas som stöd för yrkesutbildningen, bliva på ett effektivt sätt utnyttjade. Att detta till stor del blir beroende av förmågan hos vederbörande lärare att meddela en fruktbärande undervisning, behöver icke närmare klarläggas. Det kan dock lämpligen erinras om att kravet på verklig yrkesutbildning medför som konsekvens, att läraren måste vara yrkesman. I allmänhet besitter emellertid en sådan icke någon pedagogisk kunskap eller den vana att handleda elever i skolarbetet, som erfordras för att få största möjliga utbyte av undervisningen. De medel, som av vederbörande ämbetsverk äskats för ifrågavarande utbildningsändamål, äro skäliga och komma säkerligen att väl förräntas i ett bättre undervisningsresultat.

På grund av vad sålunda anförts och under hänvisning till här ovan berörda yttranden i ämnet få vi hemställa,

att riksdagen måtte för budgetåret 1937/1938 besluta,
dels att förslagsanslaget till understöd åt kommunala anstalter för yrkesundervisning skall med tillämpning av ovan förordade beräkningsgrunder utgå med ett belopp av 2,100,000 kronor,

dels att reservationsanslaget till understöd åt enskilda anstalter för yrkesutbildning skall utgå med ett belopp av 600,000 kronor,

dels ock att reservationsanslaget till utbildning av lärare vid yrkesundervisningen skall utgå med ett belopp av 30,000 kronor.

Stockholm den 20 januari 1937.

Karl Wistrand.

N. W. Hörstadius.

J. B. Johansson.

Nils Swartling.

Axel Mannerskantz.

C. Fr. Carlström.

P. Sandström.
